

LS,

Het digitale tijdperk biedt Nederland een groot aantal kansen, maar het verzilveren daarvan gaat niet vanzelf. Ook de overheid moet een aantal keuzes maken om te zorgen dat Nederland optimaal gebruik kan maken van de nieuwe mogelijkheden. Nederland heeft een prachtige uitgangspositie om een voortrekkersrol te nemen in het digitale tijdperk, maar om koploper te zijn en blijven is meer nodig. De overheid moet haar rol en positie de komende tijd bepalen en zal op een geheel nieuwe manier moeten kijken naar wet- en regelgeving, haar eigen activiteiten en haar eigen rol. De urgentie is groot om dit te doen, want ontwikkelingen gaan in een razend tempo. Willen we dat alle Nederlanders van de mogelijkheden kunnen profiteren dan moeten we als overheid vaart maken.

In deze brief stellen wij een aantal maatregelen voor om de nu al zichtbare exponentiële groei in de behoefte aan slimme diensten en het daarmee gepaard gaande datagebruik voor het stadsmanagement, voor de ontwikkeling en het welbevinden van bewoners en ondernemers en voor het stimuleren van de economische groei van onze bedrijven in goede banen te kunnen leiden. Deze groei stelt eisen. Daar is nog onvoldoende in voorzien.

‘Samen actie nu voor een leefbare, digitaal-dynamische en veilige stad straks’

Wereldwijd krijgt de digitale samenleving steeds meer vorm. De digitalisering en de groeiende behoefte aan digitale diensten manifesteert zich bij uitstek in de stedelijke omgeving. De openbare ruimte in steden wordt steeds meer digitaal. Vraag is wat de rol van de overheid is bij de ontwikkeling en het beheer van de digitale infrastructuur voor het dataverkeer in de openbare ruimte. Het is de taak van de gemeente om te zorgen voor een toegankelijke en veilige fysieke stad. Is dat hetzelfde voor de toegankelijkheid en veiligheid van de digitale infrastructuur in de digitale stad van de toekomst?

Hoewel de exacte rol van de lokale overheden nog moet uitkristalliseren, is het evident dat veel nieuwe toepassingen als eerste in de stedelijke omgeving zullen worden ontwikkeld. Bewoners zullen van de overheid verwachten dat ze zorgen dat dit op een zorgvuldige manier gebeurt. Ook zijn er veel lokale en landelijke marktpartijen die belang hebben bij een goede digitale infrastructuur in de openbare ruimte. De digitalisering van de stad draagt bij aan de persoonlijke ontwikkeling van burgers. Het levert ook een steeds grotere bijdrage aan de economische ontwikkelingen en vestigingsklimaat, lokaal en landelijk. De digitale infrastructuur is inmiddels economisch belangrijker dan bijvoorbeeld Schiphol en de Rotterdamse haven samen (Deloitte, 2016).

Ons uitgangspunt is dat in een ‘sharing economy’ en participatieve samenleving burgers, ondernemers en gemeente een gedeelde verantwoordelijkheid hebben voor de digitale infrastructuur in de openbare ruimte. De vraag is:

1. wat is er nodig in de openbare ruimte om de zeer snelle ontwikkeling van technologie en het datagebruik in de slimme stad in goede banen te kunnen blijven leiden, wat kost dat, hoe dat te financieren, door wie.
2. hoe ervoor te zorgen dat nieuwe technologie, Internet of Things en het gebruik van data in de openbare ruimte in een omgeving kan plaatsvinden die goed toegankelijk, goed beschikbaar en veilig is voor iedereen, ongeacht sociale positie of inkomen.
3. hoe monopolyvorming en technische lock-ins te voorkomen, zodat nieuwe partijen eenvoudig kunnen toetreden tot de digitale infrastructuur, waardoor een innovatief en competitief klimaat ontstaat.
4. welke actoren betrokken willen zijn, met welke rol en verantwoordelijkheid en met welke inbreng van mensen, middelen en geld. En: hoe dat vorm te geven.

Deze vragen moeten we gaan beantwoorden. De komende jaren moeten we duidelijke keuzes maken. Amsterdam en Eindhoven willen dit gaan realiseren vanuit de praktijk, samen met andere gemeenten en ministeries. Op basis daarvan willen we de landelijke overheid voeden om regulering en wetgeving aan te passen.

Al met al stellen wij als eis dat er een digitale infrastructuur moet zijn in de openbare ruimte die goed toegankelijk, goed beschikbaar en zo toekomstbestendig en veilig mogelijk is voor iedereen in de stad, ongeacht sociale

positie of inkomen. Deze digitale infrastructuur bestaat uit de noodzakelijke basisvoorzieningen, zoals grids, Internet of Things, dataplatforms, en de noodzakelijke afspraken, voor het goed functioneren en doorontwikkelen van de digitale stad.

De toenemende afhankelijkheid van data- en digitale infrastructuur stellen steeds hogere eisen aan privacy en (cyber)security afspraken. Zowel functionaliteit als data opslag van digitale systemen zijn kwetsbaar voor misbruik en moeten daarom goed beveiligd worden. Extra aandacht moet er zijn voor de continuïteit en de veiligheid van kritische bedrijfsprocessen en –systemen van de gemeente, voor de noodzakelijke digitale ondersteuning aan spoeddiensten als ambulance, brandweer en politie, voor de beveiliging van kritische objecten, als bruggen en tunnels, en belangrijke voorzieningen in de stad als een ziekenhuis.

Bovendien doen er zich diverse vraagstukken en dilemma's voor, onder meer:

- 'open data' versus veiligheid van een persoon (privacy), maatschappij (security) en verdienmodellen van de in de nieuwe infrastructuur investerende marktpartijen.
- zelfbeschikking of handelingsvrijheid versus 24/7 monitoring van alle handelingen, soms met de beste intenties (bv kwetsbare ouderen, beginnende dementie).
- slagvaardige economische ontwikkeling versus maatschappelijke waarden als rechtsgelijkheid, rechtmatigheid en rechtvaardigheid.
- "nudging", verleiden naar "gewenst" gedrag met technologieën (bv licht): waar ligt de grens?

Bij de dilemma's is vaak van geval tot geval een bestuurlijke afweging nodig voor waar de grens ligt. Gedraglijnen op basis van de praktijk geven een houvast. De beste weg om de dilemma's zo objectief en eerlijk mogelijk aan te pakken is daarom gaandeweg en op basis van concrete casussen gedraglijnen te ontwikkelen, uitgaande van democratisch vastgestelde normen. De ervaringen bij het omgaan met dilemma's moeten we delen zodat de gedraglijnen steeds meer gebaseerd worden op de praktijk. Het is wenselijk om een klein slagvaardig en deskundig regionaal platform te hebben als kenniscentrum en adviseur voor bestuurders in het omgaan met dergelijke dilemma's. Regionaal, opdat het dicht bij de praktijk blijft van en in gemeenten. Amsterdam en Eindhoven bieden een basis voor de gedraglijnen in de vorm van hoofdprincipes voor de digitale infrastructuur in de openbare ruimte.

Amsterdam en Eindhoven hebben vier hoofdprincipes ontwikkeld die duidelijkheid bieden aan burgers en ondernemers welke waarden en normen gehanteerd moeten worden als het gaat om het gebruik van de digitale infrastructuur van de stad. Dit zijn:

- I. *de digitale infrastructuur moet bijdragen aan een leefbare, gezonde en veilige stad. De infrastructuur is er voor iedereen in de openbare ruimte van de stad, ongeacht sociale positie en inkomen. De infrastructuur is goed beschikbaar en toegankelijk en is toekomstvast en veilig. Zij is ingericht conform de Europese en landelijke wet- en regelgeving rond privacy en security.*
- II. *de marktpartijen, instellingen, overheden en bewoners zijn producent en consument van de digitale infrastructuur en van de 'slimme diensten' die daar gebruik van maken. Samen, in co-creatie of alleen en waar dat voor hen wenselijk respectievelijk nodig is om het leven van burgers in de stad beter te maken en de stad te helpen zich economisch te ontplooien. De overheid regisseert en reguleert waar dat nodig is om de toegang, beschikbaarheid en de veiligheid van de digitale infrastructuur te waarborgen voor iedereen in de digitale stad.*
- III. *de gebruikte technologie voor de digitale infrastructuur en Internet of Things is bekend, veilig (secure) en interoperabel, kent 'open interfaces', 'open protocollen' en maakt gebruik van 'open standaarden, tenzij....' landelijke of Europese standaarden anders aangeven. Deze zijn leidend. Bewoners weten welke apparatuur in 'hun omgeving' is geplaatst, hebben daar invloed op en kunnen daar gebruik van maken.*
- IV. *data is 'open en gedeeld tenzij....' de wet- en regelgeving rondom privacy en security anders aangeeft en tenzij de data-eigenaar de data niet wil delen. De data over de bewoner is van de bewoner; zij is de*

eigenaar en beslist wat ermee gebeurt. De data van de digitale infrastructuur verzameld in en over de publieke ruimte is publiek goed.

Deze hoofdprincipes gelden vanaf nu in de beide steden. Van organisaties die subsidie aanvragen of zaken met ons willen doen ter ontwikkeling van de digitale stad vragen Amsterdam en Eindhoven om deze hoofdprincipes te onderschrijven en als leidraad voor hun handelen op te nemen in de gedragscode of anderszins van hun organisatie en ook hun relaties te vragen om deze hoofdprincipes te onderschrijven. Dan hoeven we niet elke keer weer opnieuw het wiel uit te vinden. Iedereen weet waar hij aan toe is: de overheid, de burgers, maar ook de marktpartijen of instellingen die zelfstandig slimme toepassingen in onze steden willen ontwikkelen. Op deze manier versnellen we de nieuwe ontwikkelingen.

Er is een aantal maatregelen nodig voor steden om de digitale infrastructuur te creëren waarin de slimme stad verder ontwikkeld kan worden, passend bij de behoeften van burgers van en ondernemers in de stad. Het aanleggen van de stedelijke digitale infrastructuur gebeurt nu al zonder gezamenlijke spelregels of standaarden, waardoor vendor lock-in, ondoorzichtige monopolievorming op de cruciale infrastructuurlagen of simpelweg technische incompatibiliteit dreigen te ontstaan. Dat kan leiden tot beperking in de ontwikkeling van de toekomstige slimme diensten, belemmering van innovatie en misbruik van macht. Gemeenschappelijke spelregels met betrekking tot data- en infrastructuurgebruik zijn daarom van essentieel belang.

Bovendien vraagt het aanleggen van de nieuwe infrastructuur voor de digitale stad van de toekomst van iedereen een inspanning. De digitale basisinfrastructuur wordt inmiddels net zo basaal als het elektriciteitsnetwerk gezien. Toch vinden momenteel de investeringen in de nieuwe voorzieningen versnipperd plaats en worden ze vooral door commerciële partijen uitgevoerd. Een knelpunt voor de marktpartijen is vaak dat de terugverdientijd en potentie van de nieuwe technologieën moeilijk te voorspellen zijn. Daardoor worden de investeringen snel als te duur ervaren en stagneert de aanleg van de nieuwe infrastructuur in steden.

Het is niet reëel te verwachten dat de mogelijkheden van de nieuwe technologieën al op korte termijn volledig worden benut. Bovendien heeft de aanleg van infrastructuur maatschappelijke en economische gevolgen. Dat rechtvaardigt een grotere verantwoordelijkheid bij de (rijks)overheid. Tegelijkertijd is het niet vanzelfsprekend dat de overheid alle infrastructuur zelf moet aanleggen. Overheid en markt moeten hierin samenwerken, op basis van economische en maatschappelijke afwegingen. Nu domineert hierbij vaak nog een ideologische discussie over markt versus overheid.

Laten we samen de spelregels stellen voor de digitale infrastructuur in casu: voor het gebruik van IoT en data in de openbare ruimte. Als we dat in zoveel mogelijk steden omarmen, kunnen nieuwe ontwikkelingen sneller en veiliger uitgerold worden, omdat dan niet telkens opnieuw het wiel hoeft te worden uitgevonden en we kunnen leren van elkaars ervaringen. Laten we ook samen afspreken hoe we een goede basis voor de digitale openbare ruimte gemeenschappelijk in gaan richten, zonder ideologische redeneringen en met een oprecht praktische aanpak om de nieuwe economie een groei-impuls te geven. Het Rijk, gemeenten, bedrijfsleven en (kennis)instellingen moeten samenwerken om landelijk en lokaal een aantal voorzieningen te gaan treffen en mede-investeren in de ontwikkelingen. Concreet stellen we voor:

1. de door Amsterdam en Eindhoven ontwikkelde hoofdprincipes digitale infrastructuur ('IoT & datagebruik') op landelijk niveau als kaders vast te stellen.
2. dat gemeenten, samen met lokale en landelijke organisaties de hoofdprincipes digitale infrastructuur uitwerken naar meer concrete principes (eisen), die passen bij de lokale situatie. Men toetst de werking ervan in de praktijk van de living labs en deelt de ervaringen en het resultaat. De concept-uitwerking van hoofdprincipes naar principes kan als kapstok dienen voor die lokaal-specifieke uitwerking.
3. de ervaringen met het gebruik van de (hoofd)principes van de digitale infrastructuur, bijvoorbeeld rond specifieke vraagstukken en de dilemma's, actief te delen, zodat we van elkaar kunnen leren en gaandeweg naar elkaar toegroeien en steeds meer één lijn kunnen trekken. Ten minste in de regio's, maar liefst ook landelijk en in de internationale samenwerkingsverbanden. De beide Colleges vragen het Rijk om onze aanpak voor de digitale stad ook proactief op de internationale samenwerkingsagenda te zetten.

4. dat landelijk budget wordt vrijgemaakt om in de periode 2017-2020 te investeren in de ontwikkeling van een landelijke digitale infrastructuur, zowel spelregels als de infrastructuur zelf, en in het stimuleren van een versnelde ontwikkeling van lokale digitale infrastructuren die veilig zijn en toegankelijk en beschikbaar in de openbare ruimte voor iedereen ongeacht sociale positie en inkomen.

Wij hopen met deze voorstellen en met de inbreng van de hoofdprincipes een concrete bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van alle digitale steden in Nederland, in co-creatie waar dat kan en nuttig is. En, daarmee, aan een toekomstvaste en veilige digitale stadsomgeving voor burgers en ondernemers zodat zij daar geen belemmeringen ondervinden om zich economisch, persoonlijk en maatschappelijk te ontwikkelen. De stad, de regio, wordt steeds meer de biotoop voor economie, individu en maatschappij. Laten we dat koesteren en stimuleren.

Getekend,

Wethouder Ollongren, Amsterdam

Wethouder Depla, Eindhoven